

АГЕНЦИЈА ЗА КВАЛИФИКАЦИЈЕ

МЕТОДОЛОШКО УПУТСТВО ЗА РАЗВОЈ ПРОГРАМА ОБУКЕ ЗАСНОВАНИХ НА СТАНДАРДИМА КВАЛИФИКАЦИЈА

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Израду овог Упутства подржала је Влада Швајцарске у оквиру програма „Знањем до посла – Е2Е”

Београд, 2022.

САДРЖАЈ

СКРАЋЕНИЦЕ	4
ПОПИС СЛИКА	5
Увод.....	6
1. Приступи у развоју програма образовања	8
1.1. Концепт исхода учења	9
1.2. Функције исхода учења	9
1.3. Врсте исхода учења	11
1.4. Формулисање исхода учења	12
2. Принципи развоја програма обуке	12
3. Концепт програма обуке	13
4. Група за развој програма обуке	13
5. Структура програма обуке	14
5.1. Назив програма обуке.....	15
5.2. Општи опис програма	16
5.3. Циљ програма.....	16
5.4. Назив и шифра СК на коме се програм заснива.....	17
5.5. КЛАСНОКС/ISCED 2013f подсектор.....	18
5.6. Исходи учења.....	18
5.7. Услови за упис полазника.....	19
5.8. Модуларна структура програма обуке за стицање целе квалификације	19
5.8.1 Утврђивање модуларне структуре на основу компетенција.....	20
5.8.2 Утврђивање модуларне структуре према занимањима	21
5.8.3 Структурисање програма обуке који води стицању целе и парцијалне квалификације..	23
5.9. Модуларна структура програма обуке за стицање делимичне квалификације.....	23
5.10. Модуларна структура програма и елементи модула.....	25
5.11. Трајање програма.....	26
5.12. Начин организације, облици учења и методе остваривања програма	26

5.13.	Исходи учења и садржај програма који се кроз практичан рад обавља код послодавца.	27
5.14.	Прилагођеност програма	27
5.15.	Материјали за учење и подучавање	27
5.16.	Начин организације и садржај испита за проверу савладаности програма	28
5.17.	Максималан број полазника у групи	28
5.18.	Кадрови који ће остваривати програм	28
5.19.	Услови у погледу простора, опреме и средстава неопходних за остваривање програма	28
5.20.	Реализација програма на даљину	29
5.21.	Начин на који се програм чини доступним јавности	29
5.22.	Назив јавне исправе, уверења или потврде која се издаје полазнику након завршеног програма обуке	29
ПРИЛОГ 1		30

СКРАЋЕНИЦЕ

НОКС	Национални оквир квалификација у Републици Србији
ППУ	Признавање претходног учења
РС	Република Србија
СЗ	Стандард занимања
СК	Стандард квалификација

ПОПИС СЛИКА

Слика 1 Модел конструктивистичког усаглашавања

Слика 2 Програм обуке са модуларном структуром на основу компетенција

Слика 3 Програм обуке са модуларном структуром на основу занимања

Слика 4 Разврставање знања, вештина, ставова и способности према компетенцијама

Слика 5 Разврставање знања, вештина, ставова и способности према занимањима

Слика 6 Структурисање програма обуке који води стицању целе квалификације за спровођење прилагођених програма обуке (пример)

Увод

Методолошко упутство за развој програма обуке заснованих на стандардима квалификација (даље: Упутство)¹ има за циљ да заинтересованим организацијама пружи јасне смернице за израду програма обуке заснованих на СК.

Потреба за овим документом ситуирана је у контекст ширих стратешких опредељења која су у РС формулисана у последње две деценије², а која афирмишу унапређење:

- вредности људског капитала и могућности за одржив социјално-економски развој;
- могућности за задовољавање потреба тржишта рада за знањима и вештинама;
- могућности за пуну социјалну партиципацију и запошљавање;
- мобилности и флексибилности радно активног становништва;
- програмске понуде и учешће одраслих у програмима образовања и учења;
- квалитета формалног и неформалног образовања и услова за креирање ефикасног система признавања претходног учења (ППУ).

Досадашња политика стручног образовања и образовања одраслих, нормативно утемељена Законом о основама система образовања и васпитања³, Законом о Националном оквиру квалификација Републике Србије (даље: Закон о НОКС)⁴, Законом о образовању одраслих⁵, Националним оквиром васпитања и образовања⁶ и одговарајућим правилницима⁷, омогућила је:

- увођење програма заснованих на исходима учења;
- развој Националног оквира квалификација РС;
- развој и ажурирање листе квалификација за све нивое НОКС-а;
- успостављање Регистра НОКС-а;
- оснивање секторских већа за 12 сектора образовања;
- развој и утврђивање стандарда квалификација;
- стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих;
- развој и увођење система за признавање претходног учења.

¹ Агенција за квалификације израдила је Упутство уз подршку Владе Швајцарске у оквиру програма „Знањем до посла – Е2Е”.

² Стратегија развоја образовања одраслих у Републици Србији, „Службени гласник РС”, бр. 1/2007; Стратегија развоја стручног образовања у Републици Србији, „Службени гласник РС”, бр. 1/2007; Стратегија развоја образовања у Србији до 2020, „Службени гласник РС”, бр. 107/2012.

³ Закон о основама система образовања и васпитања, „Службени гласник РС”, бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон и 6/2020.

⁴ Закон о Националном оквиру квалификација Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 27/2018, 6/2020 и 129/2021 - др. закон.

⁵ Закон о образовању одраслих, „Службени гласник РС”, бр. 55/2013, 88/2017 - др. закон, 27/2018 - др. закон и 6/2020 - др. Закон.

⁶ Правилник о Националном оквиру образовања и васпитања, „Службени гласник РС”, бр. 98 од 3. новембра 2017.

⁷ Правилник о ближим условима у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих, „Службени гласник РС”, бр. 130/2021 од 29.12.2021; Правилник о врсти, називу и садржају образаца и начину вођења евиденција и називу, садржају и изгледу образаца јавних исправа и уверења у образовању одраслих, „Службени гласник РС”, бр. 89 од 27. октобра 2015, 102 од 11. децембра 2015; Правилник о методологији за развој стандарда квалификација, „Службени гласник РС”, бр. 156 од 25. децембра 2020.

Основни **приступ у развоју програма обуке** који омогућују стицање квалификација и компетенција је приступ заснован на **стандардима квалификација (СК)**⁸, при чему се развој програма обуке одвија као трансформација СК у програм обуке, а програмски циљеви, исходи и садржаји учења и други програмски елементи издавајају из одговарајућег СК и структурирају у јединствену, кохерентну и функционалну програмску целину.

Основна сврха Упутства јесте да омогући:

- креирање јединствене и кохерентне процедуре за развој програма обуке за рад у струци и стицање квалификација и компетенција;
- осигурање квалитета програма обуке, процеса учења и квалитета стечених исхода учења (компетенција, знања, вештина, способности и ставова);
- унапређење могућности институција за образовање да шире своју образовну понуду путем развоја нових програма обуке;
- стварање предуслова за успостављање система провере постигнућа и система за ППУ.

Упутство за развој програма обуке који се заснивају на СК, а који омогућују стицање квалификација, компетенција, појединачних исхода учења из СК или оспособљеност за рад у занимању у оквиру СК, намењено је **школама и другим организацијама** (даље: Организација) које намеравају да стекну статус ЈПОА.

У Упутству се разматрају и елаборирају питања која су релевантна за развој програма стручне обуке као што су: основни приступи и принципи у развоју програма, концепт и структура програма, начин успостављања компатибилности између компетенција које се захтевају у раду и компетенција које се стичу у процесу обуке. Централни део Упутства представља опис и елаборација фаза у развоју програма обуке и начин њиховог структурирања у модуле и у јединствену и кохерентну програмску целину. Саставни део Упутства је *Образац за развој програма обуке* приказан у Прилогу 1.

⁸ Према члану 25. Закона о НОКС („Службени гласник РС“, бр. 27/2018, 6/2020 и 129/2021 - др. закон), стандард квалификације је основ за развој програма образовања за стицање квалификације на свим нивоима образовања.

1. Приступи у развоју програма образовања

С обзиром на доминантну позицију појединих елемената у целовитој програмској структури, приступи у развоју програма разврставају се у три основне групе:

- **усмереност на садржај** - традиционални приступ у развоју програма у коме наставници и експерти за поједине области дефинишу и развијају програм као попис области или тема које ће се предавати и у коме селекција садржаја претходи разматрању свих осталих питања везаних за организацију учења; доминантна усмереност на садржај образлаже се ставом да је знање кључни конституент развоја и да је основни смисао образовања да обезбеди знања које ће бити потребна полазницима у непосредној и даљој будућности; програм усмерен на садржај првенствено дефинише оно што наставник треба да предаје;
- **усмереност на активности и искуство учења** – приступ у коме избор организационих облика, метода, техника, стратегија учења и поучавања и целокупног искуства учења има примаран утицај на структуру и процесе у развоју програма; с обзиром да се програм развија за контекст који је динамичан и често непредвидив, кључни задатак образовања је да развије сазнајне способности (форме мишљења), због чега је неопходно да програм (и начин његове реализације) првенствено буде усмерен на процесе учења и њихову детаљну дескрипцију; програм усмерен на активности и искуства учења првенствено дефинише начин на који ће бити организован процес учења;
- **усмереност на исходе учења** – приступ у коме се на јасан и недвосмислен начин дефинишу очекивана постигнућа у учењу, односно оно што су полазници у стању да ураде по завршетку програма образовања; одлуке о томе шта ће бити научено по завршетку процеса образовања и шта ће бити резултат учења, претходе свим другим одлукама у процесу развоја програма; крајњи ефекат учења постаје примарна ствар у развоју програма и организацији учења; овај приступ афирмише став да крајњи „производ“ детерминише процес и садржај учења, а не да процес и садржај детерминишу и дефинишу „производ“ (исход) учења.

Од 90-их година 20. века, приступ усмерен на исходе је доминантна глобална пракса у развоју програма образовања и обуке и примењен је и у овом Упутству. У Републици Србији концепт исхода учења је уведен у све реформске процесе и све функционалне делове система образовања (опште, средње стручно и високо образовање). Целокупни систем образовања се организује око онога што је суштинско за ученике, полазнике, студенте - онога што они могу да ураде на крају процеса образовања. Исходи учења постали су основа за планирање, развој програма, праћење и вредновање образовања, успостављање система квалитета, стандарда постигнућа и успостављање система квалификација и стандарда квалификација, оцењивање и праћење постигнућа и признавање претходног учења.⁹

⁹ Закон о основама система образовања и васпитања, „Службени гласник РС“, бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон и 6/2020), Закон о образовању одраслих, „Службени гласник РС“, бр. 55/2013, 88/2017 - др. закон, 27/2018 - др. закон и 6/2020 - др. закон, Закон о високом образовању, „Службени гласник РС“, бр. 88/2017, 73/2018, 27/2018 - др. закон, 67/2019 и 6/2020 - др. закони, Закон о Националном оквиру квалификација Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 27/2018, 6/2020 и 129/2021 - др. закон, Правилник о методологији за развој стандарда квалификација, „Службени гласник РС“, број 156 од 25. децембра 2020, Образовни стандарди за крај обавезног образовања, Београд, 2010, доступно на: [линк](#).

1.1. Концепт исхода учења

Исходи учења су експлицитни искази о резултату учења. По свом карактеру и функцији исходи могу бити:

- **когнитивни** (знање, интелектуалне вештине и способности);
- **психомоторни** (мануелне и физичке вештине) и
- **афективни** (ставови, интересовања, вредности).

Исходи описују оног који учи после дефинисаног периода учења у смислу:

- шта зна (разуме),
- шта је у стању да уради под одређеним околностима и
- како се понаша у односу на оно што ради (ставови, вредности, оријентације).

За процес развоја програма образовања и обуке исходе учења је најједноставније разумети (дефинисати) као исказе о оном што је полазник / ученик у стању да уради (демонстрира) по завршетку процеса учења.

Инсистирање на демонстрацији наученог не значи да исходи рефлектују само вештине (мануелне или когнитивне) или компетенције. Демонстрација наученог указује на бихејвиорални карактер исхода и, осим вештина, подразумева и све активности повезане са репрезентацијом резултата учења, па и оних резултата који се тичу знања, вештина, способности и ставова. Свака репрезентација знања, вештина, способности и ставова (демонстрација стеченог знања) има бихејвиорални карактер. У том контексту синтагма „у стању је да уради“ значи, на пример, да наведе, објасни, укаже, процени и сл., што представља валидну демонстрацију знања и указује на бихејвиорални карактер исхода.

С обзиром на то да представљају очекивани резултат учења и очигледну демонстрацију наученог, исходи учења по свом карактеру морају бити:

- усклађени са развојним карактеристикама оних који уче,
- проверљиви (не нужно и мерљиви),
- позитивно формулисани,
- остварљиви (достижни),
- конкретни (да омогуће адекватну организацију наставе и проверу постигнућа),
- прецизни и јасно формулисани (да спрече различита тумачења) и
- усклађени са одговарајућим дескрипторима НОКС-а.

1.2. Функције исхода учења

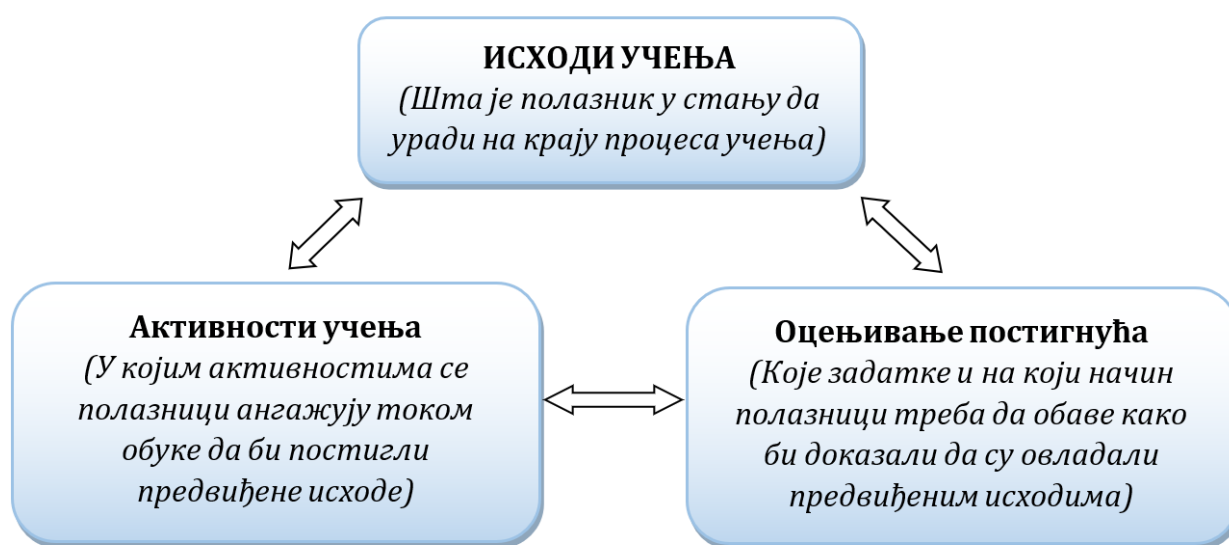
У подручју стручног образовања и обуке основна функција исхода учења је да омогуће:

- прецизирање нивоа и обима учења и упоређивање обима учења на различитим нивоима;
- јасну представу о очекиваним резултатима и прихватљивом постигнућу;
- дефинисање захтева (стандарда) за организаторе образовања/обуке и наставнике;
- доследну и јасну комуникацију између полазника, наставника и послодаваца;
- избор метода, техника, облика и активности учења;
- избор критеријума и процеса и начина оцењивања остварености исхода;
- успостављање система признавања (валидације) претходног учења;
- доделу сертификата са јасним значењем.

Најважнија функција исхода учења јесте, међутим, да усмере реализаторе програма ка избору одговарајућег начина реализације програма и провере постигнућа. Све одлуке о организацији процеса учења (избор садржаја, метода, стратегија и средстава учења) и провере постигнућа (избор начина провере, процедуре провере, врста задатака за проверу), доносе се на основу исхода учења, њиховог карактера и комплексности. Усклађивање процеса реализације обуке и учења и начина провере постигнућа са исходима учења остварује се путем процеса конструктивистичког усаглашавања, односно остваривања кохерентности исхода учења, начина њихове реализације и начина провере њиховог постигнућа.

Конструктивистичко усаглашавање се остварује одговором на три основна питања:

- шта треба да се постигне;
- како то да се постигне и
- како се доказује постигнуће?

Слика 1 Модел конструктивистичког усаглашавања

Модел конструктивистичког усаглашавања је полазна оријентација у развоју програма који треба да обезбеди кохерентност планираних очекивања, реализације програма и провере постигнућа.

Модел конструктивистичког усаглашавања, конвертован у табелу, може представљати и интерни алат групе за развој програма који служи за финалну проверу кохерентности програма. Упоредни преглед исхода учења, активности учења и задатака за проверу постигнућа исхода омогућује финалну валидацију програма.

ИСХОДИ УЧЕЊА	АКТИВНОСТИ УЧЕЊА	ЗАДАЦИ ЗА ПРОВЕРУ
Исход 1		
Исход 2		
Исход 3		

1.3. Врсте исхода учења

Према пореклу и функцији у раду и учењу, исходи могу бити: исходи у виду компетенција и исходи у виду посебних знања, вештина, способности и ставова.¹⁰

Компетенција је интегрисани скуп знања, вештина, способности и ставова, које појединцу омогућују ефикасно *делање* у складу са стандардом квалификације.¹¹ Компетенција, дакле, подразумева деловање, обављање радних улога и функција у реалном радном окружењу на основу коришћења одговарајућих знања, вештина, способности и ставова.

Исходи учења у виду компетенција за дату квалификацију одређеног нивоа морају бити усклађени са одговарајућим дескрипторима нивоа НОКС-а. Дескриптори нивоа и поднивоа представљају генерички опис сложености исхода учења одређеног нивоа или поднивоа квалификација. Дескриптори у НОКС-у су утврђени за сваки ниво и подниво и садрже три категорије исхода учења: **знања; вештине; способности и ставове**. У доњем примеру дати су дескриптори НОКС-а за ниво 3¹² са којима морају бити усклађени исходи учења за сваку врсту конкретне квалификације на нивоу 3.

НИВО НОКС	ЗНАЊЕ	ВЕШТИНЕ	СПОСОБНОСТИ И СТАВОВИ
3	Поседује општа и стручна знања о чињеницама, основним принципима и процесима потребним за рад и/или учење	Примењује вештине потребне за обављање мање сложених, разноврсних, повремено нестандартних оперативних послова; Прикупља и врши избор релевантних информација; Рукује специјализованом опремом, машинама и постројењима користећи различите материјале.	Обавља послове самостално у складу са техничко-технолошким процедурама уз повремене консултације; Организује сопствени рад; Одговоран је за примену процедура и средстава сопственог рада; Предузимљив је у раду

Исходи учења у виду компетенција за сваку конкретну квалификацију легитимишу полазника¹³ и представљају оно што послодавац очекује од запослених у одређеном занимању и са одређеним нивоом квалификације.

Исходи учења у облику знања, вештина, способности и ставова омогућују постигнуће исхода у виду компетенција и служе за планирање и реализацију активности учења и праћење и оцењивање постигнућа.

¹⁰ Правилник о методологији за развој стандарда квалификација („Службени гласник РС“, број 156 од 25. децембра 2020) разликује завршне и специфичне исходе учења. У овом Упуству, сходно досадашњој пракси и традицији у развоју програма, исходи у виду компетенција могу се третирати као завршни исходи, док се исходи у виду посебних знања, вештина, способности и ставова могу третирати као специфични исходи.

¹¹ Закон о НОКС, „Службени гласник РС“, бр. 27/2018, 6/2020 и 129/2021 - др. закон.

¹² Закон о НОКС, „Службени гласник РС“, бр. 27/2018, 6/2020 и 129/2021 - др. закон, Прилог 1.

¹³ Према Правилнику о врсти, називу и садржају образаца и начину вођења евиденција и називу, садржају и изгледу образаца јавних исправа и уверења у образовању одраслих („Службени гласник РС“, бр. 89 од 27. октобра 2015, 102 од 11. децембра 2015) на полеђини обрасца сертификата за остварене исходе компетенција, односно обрасца уверења о делимично оствареном стандарду стручних компетенција, уписују се стечене компетенције.

Исходи учења се могу изразити (формулисати) на различитим таксономским нивоима, односно на различитим нивоима постигнућа, од познавања и разумевања, преко примене до способности за процену и суђење.

1.4. Формулисање исхода учења

Уобичајена структура за формулисање исхода у стручном образовању састоји се од следећих елемената:

- **уводне фразе** - која упућује на завршетак процеса учења (По завршетку програма/модула...);
- **субјекта** - идентификација оног ко врши радњу (полазник/ученик);
- **глагола** - указивање на активност, односно оно што је субјект у стању да уради после периода учења (је у стању/може да...);
- **објекта глагола** - указивање на шта или са чим се делује;
- **критеријума** или стандарда извршења - опис услова под којима се радња, односно активност обавља.

2. Принципи развоја програма обуке

Развој програма обуке који су усмерени на исходе учења почива на примени принципа:

- **Релевантности** - програми обуке задовољавају потребе тржишта рада и појединаца за знањима, вештинама, способностима и ставовима, односно компетенцијама; релевантност у односу на свет рада подразумева да програми обезбеђују она знања, вештине, способности и ставове (компетенције) које послодавци траже, који за њих имају тржишну вредност (које су спремни да плате путем запошљавања и одговарајуће расподеле зарада); СК је рефлексија потреба послодаваца за знањима и вештинама и основни алат за обезбеђење релевантности програма образовања и обуке;
- **Партнерства** – програм обуке је производ заједничког деловања и сарадње репрезентативних представника оних који обављају занимање за које програм оспособљава и оних који реализују програм (наставници, инструктори);
- **Заснованости на стандардима** – програми рефлектују компетенције дефинисане у СК и стандардима занимања (СЗ) и обезбеђују могућност за избор релевантног садржаја, развоја одговарајућих процедура за проверу постигнућа и верификацију претходног учења;
- **Модуларности** - програми се могу структурирати у модуле који рефлектују компетенције потребне за обављање појединих занимања; модули су релативно независни пакети учења који обезбеђују стицање појединачних компетенција или комбинације више компетенција; с обзиром на своју релативну организациону независност и целовитост модули се могу преносити, односно користити у другим програмима и бити њихов структурални и функционални део; модули се могу формирати према компетенцијама које квалификација подразумева или према занимањима за која је дата квалификација релевантна, односно према пословима, дужностима и задацима у процесу рада код програма обуке за стицање делимичне квалификације;
- **Признавања претходног учења** – СК су основа за признавање знања, вештина и компетенција стечених изван формалног система образовања; појединцу се признају знања, вештине способности, ставови и компетенције утврђене одговарајућим СК, које је он стекао образовањем, животним или радним искуством.

3. Концепт програма обуке

Програм образовања/обуке је опис активности, услова и средстава учења планираних и организованих ради постизања утврђених циљева и очекиваних исхода у дефинисаном временском периоду.

Циљеви и исходи учења се могу односити на стицање и унапређење знања, вештина, способности и ставова у некој области или делу области, припрему за даље учење, стицање компетенција и квалификација за обављање занимања, односно групе занимања али могу бити повезани и са личним и социјалним развојем или слободним временом. Постигнуће очекиваних исхода, обично се и формално потврђује.

Програми обуке којима се стичу компетенције и/или квалификације могу бити програми за:

- стицање квалификација нивоа **2, 3 и 5 НОКС**-а у складу са одговарајућим СК;
- рад у занимању у оквиру СК;
- стицања појединачних компетенција из СК;
- стицања више појединачних исхода учења из СК.

За завршени програм обуке за стицање квалификације стиче се **сертификат**, у складу са правилником којим се прописује назив, садржај и изглед јавних исправа у образовању одраслих.

За завршени програм обуке за рад у занимању или програм обуке за стицање појединачних компетенција стиче се **уверење**, у складу са правилником којим се прописује назив, садржај и изглед јавних исправа у образовању одраслих.

За савладан програм обуке за стицање појединачних исхода учења стиче се **потврда** о савладаном програму обуке¹⁴.

4. Група за развој програма обуке

Примарна сврха стручног образовања и обуке је обезбеђење стицања знања, вештина и ставова који су релевантни за свет рада. У складу са тим, програми стручне обуке морају имати недвосмислене и императивне исходе учења изведене из квалификација и компетенција које се захтевају у раду. Успостављање међузависности и компатибилности између рада и учења подразумева стварање реалне могућности да се током обуке учи оно што ће се заиста радити, односно да компетенције које се захтевају у раду (занимању) буду оне компетенције које се стичу током обуке.

Основни инструмент за успостављање компатибилности између рада и учења и ефикасан развој програма обуке је СК (и одговарајући СЗ), који рефлектује потребе тржишта рада за знањима и вештинама.

Почетни оперативни корак у развоју програма обуке је **формирање радне групе за развој програма**, која је у стању да захтеве тржишта рада, односно СК, трансформише у програм. Групу за развој програма по правилу, чине репрезентативни представници оних који обављају занимање за које програм оспособљава и репрезентативни представници оних који програм за то занимање, односно квалификацију реализују. Рад групе обично организује и модерира стручњак за развој програма.

У складу са тим, препоручује се да групу за развој програма обуке чине:

¹⁴ Према Правилнику о врсти, називу и садржају образаца и начину вођења евиденција и називу, садржају и изгледу образаца јавних исправа и уверења у образовању одраслих, „Службени гласник РС“, бр. 89 од 27. октобра 2015, 102 од 11. децембра 2015.

- два практичара који имају вишегодишње искуство у обављању одређеног занимања;
- један до два наставника/инструктора који имају вишегодишње искуство у образовању за дато занимање/квалификацију;
- један стручњак за развој програма у стручном образовању, односно образовању одраслих.

Тимски рад у развоју програма обуке је основна претпоставка за квалитет програма јер обезбеђује:

- заступљеност различитих перспектива (и нужни компромис) у развоју програма обуке и
- квалитетну анализу СК и СЗ, односно компетенција које они садрже, утврђивање модуларне структуре програма, адекватну расподелу знања, вештина, способности и ставова према појединачним компетенцијама/занимањима, односно модулима и планирање основних елемената и смерница за реализацију програма и постигнућа исхода учења.

5. Структура програма обуке

Програм обуке којим се стиче цела квалификација, једна или више компетенција из СК, односно програм обуке за рад у занимању мора да садржи следеће **елементе**¹⁵:

- назив програма;
- општи опис програма;
- циљ програма;
- назив и шифру СК ако је заснована на СК;
- КЛАСНОКС/ISCED 2013f сектор;
- исходе учења;
- услове за упис полазника (приступни захтеви у погледу образовања или обучавања, година живота, радног искуства, посебни услови - здравствени или по основу других прописа);
- назив модула, трајање, садржај, начин организације, облике учења и методе остваривања сваког појединачног модула (за програме обуке за стицање целе квалификације);
- трајање програма у сатима;
- начин организације, облике учења и методе остваривања програма;
- исходе учења и садржај дела програма који се кроз практичан рад обавља код послодавца, ако се програм реализује код послодавца;
- прилагођеност програма, искуству, стеченом образовању, знању, вештинама и способностима полазника, начин обезбеђивања приступачности и реализације програма за особе са инвалидитетом;
- материјале за учење и подучавање;
- начин организације и садржај испита (пример испитних задатака, критеријуме за оцењивање) за проверу савладаности програма, односно модула;

¹⁵ Правилник о ближим условима у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих, „Службени гласник РС“, број 130/2021 од 29.12.2021.

- максималан број полазника по групи;
- кадрове који ће остваривати програм;
- услове у погледу простора, опреме и средстава обезбеђених за остваривање програма;
- ако се програм реализује на даљину, спецификацију опреме и комуникационо-информатичке технологије за успостављање и одржавање двосмерне комуникације на линији извођач програма – полазник ради реализације програма на даљину (делови програма, консултације, самопровере, провере знања и сл.);
- начин на који се програм чини доступним јавности;
- назив јавне исправе, уверења или потврде, која се издаје полазнику за завршен програм, у складу са правилником којим се прописује назив, садржај и изглед јавних исправа у образовању одраслих.

У овом Упутству наведени програмски елементи се елаборирају према редоследу којим су наведени у Правилнику.

У Обрасцу за развој програма обуке (Прилог 1) програмски елементи се групишу у целине који програму дају прегледан, функционалан и кохерентан облик.

5.1. Назив програма обуке

С обзиром на врсту програма неформалног образовања (члан 2. Правилника о ЈПОА), назив програма обуке пружа сажету информацију о програму и треба да укаже на једну од четири могуће врсте крајњег ефекта обуке:

- **квалификацију** која се обуком стиче;
- **занимање** за које програм оспособљава ;
- **појединачних компетенција** које се стичу или на
- **више појединачних исхода учења из СК** који се обуком стичу.

Код програма који омогућују стицање целе квалификације, назив квалификације, мора се доследно преузети из СК и не може се мењати или модификовати јер је сваки назив квалификације јединствен и као такав унет у Регистар НОКС-а¹⁶.

Када се ради о програму обуке за рад у занимању или програму за стицање појединачних компетенција, назив занимања, односно назив компетенција се, такође, у изворном облику преузима из СК.

Код програма обуке који омогућују стицање појединачних исхода учења из СК назив треба да у сажетом облику изрази суштину програма, што је могуће изразити навођењем послова, дужности или задатака за које се полазник оспособљава.

У називу програма обуке обавезујућа је употреба синтагме *обука* (Обука за ...) чиме се указује да програм обезбеђује стицање квалификације, компетенција, односно оспособљености за занимање у оквиру одређеног СК, путем неформалног образовања.

¹⁶ Видети: Правилник о методологији за развој стандарда квалификација, „Службени гласник РС“, број 156 од 25. децембра 2020.

5.2. Општи опис програма

Општи опис програма је кратак преглед, односно **резиме програма** који садржи главне елементе програма и који служи да потенцијалним корисницима програма (полазницима и послодавцима) пружи основне информације о програму.

Општи опис програма треба да садржи информације о:

- квалификацији, уколико програм води до стицања целе квалификације;
- компетенцијама, односно исходима учења чије стицање програм омогућује (за шта је појединац обучен);
- занимању/пословима или групама послова, уколико програм оспособљава полазника за обављање одређеног занимања из стандарда квалификација и
- исходима учења чије стицање омогућује обављање одређених послова у оквиру занимања из стандарда квалификација.

Општи опис програма обуке може садржати и информације о:

- додатним карактеристикама програма у контексту начина реализације, садржаја, опреме и сл. које ближе указују на специфичност програма;
- циљној групи којој је обука намењена;
- начину организације обуке и месту реализације обуке;
- пословима на којима полазник може да ради по завршетку обуке.

Иако општи опис програма на јасан и концизан начин представља базичне програмске елементе у њему је нагласак на оном за шта је појединац обучен (исходи учења) и на којим пословима може да ради. Основа за израду општег описа програма представља Општи опис квалификације из СК.

5.3. Циљ програма

Циљ је укупна интенција програма са јасном идентификацијом опсега/контекста/подручја у коме ће се деловати и у коме ће бити постигнути одређени резултати (исходи). То је основна дирекција (шта треба постићи и где треба деловати) за организатора обуке и наставнике у конципирању програма и планирању реализације обуке.

С обзиром да је сваки програм обуке намењен стицању компетенција за обављање једног или више занимања (за која је релевантна дата квалификација и која су експлицитно наведена у СК), циљ програма се изражава навођењем занимања за које програм обезбеђује стицање компетенција.

Како циљ указује на опредељења организатора обуке и наставника, он се обично изражава путем уводне реченице чији носећи део је одговарајућа глаголска именица (развијање, стицање, оспособљавање, креирање, унапређивање, разумевање...) уз навођење квалификације или занимања која обухвата, а за која програм обезбеђује стицање компетенција.

Сходно томе, **за програме који омогућују стицање целе квалификације** циљ се може формулисати на два начина:

1. Циљ програма обуке је оспособљавање полазника за стицање квалификације *Зидар*.
2. Циљ обуке је стицање компетенција за занимања:
 - Зидар,
 - Фасадер,
 - Помоћник фасадера,
 - Радник на рушењу зграда.

Развој програма обуке за стицање целе квалификације и формулисање циља обуке на предложени начин је продуктивно и економично решење за извођаче програма, јер омогућује да се програм реализује као целина или да се, сходно потребама тржишта рада и послодаваца, реализују само поједини делови програма (модули) без њихове појединачне акредитације.

За програме обуке за рад у занимању циљ се формулише навођењем конкретног занимања за чије обављање програм оспособљава, при чему нагласак може бити на компетенцијама или на посебним исходима учења (знања, вештине, способности и ставови) који су релевантни за рад у конкретном занимању.

1. Циљ програма обуке је стицање компетенција за занимање _____.
2. Циљ програма обуке је стицање знања и вештина неопходних за обављање занимања _____.

За програме обуке за стицање компетенција циљ се формулише навођењем компетенције која се програмом стиче:

Циљ програма обуке је оспособљавање полазника за

_____ (назив компетенције)

За програме обуке за стицање више појединачних исхода циљ се формулише навођењем послова, дужности или задатака за које се полазник оспособљава.

Циљ програма обуке је оспособљавање полазника за послове/дужности/задатке

_____/_____/_____

5.4. Назив и шифра СК на коме се програм заснива

Из СК се преузима тачан назив СК на коме се програм заснива и шифра СК (уколико постоји).

5.5. КЛАСНОКС/ISCED 2013f подсектор

Класнокс/ISCED подсектор је нумеричка ознака подсектора образовања коме програм обуке који се акредитује припада и преузима се из СК.

5.6. Исходи учења

За програме обуке који омогућују стицање (целе) квалификације исходи учења су компетенције дате у СК. Узимајући у обзир предложену дефиницију исхода учења и начин њиховог формулисања (писања), компетенције из СК се конвертују у исходе учења на начин као у доњем примеру за квалификацију *Зидар*.

КОМПЕТЕНЦИЈЕ У СК:	ИСХОДИ УЧЕЊА:
По завршетку програма обуке кандидат је оспособљен за:	
– зидање опеком, каменом и префабрикатима;	– зидање опеком, каменом и префабрикатима;
– малтерисање и облагање објеката опеком, каменом и префабрикатима;	– малтерисање и облагање објеката опеком, каменом и префабрикатима;
– одржавање, адаптација, асанација и санација објеката;	– одржавање, адаптацију, асанацију и санацију објеката;
– рад са подацима и информацијама, дигиталне компетенције, сарадња, одговоран однос према здрављу и одговорн однос према околини.	– рад са подацима и информацијама, рад у дигиталном окружењу, сарадњу, испољавање одговорног односа према здрављу и одговорног однос према околини.

За остале врсте програма обуке (програм обуке за рад у занимању, програм обуке за стицање појединачних компетенција, програм за стицање више појединачних исхода учења) исходи учења су појединачна знања, вештине, способности и ставови из СК. Приликом израде ових програма, из СК се издвајају основна знања, вештине, способности и ставови који су релевантни за рад у датом занимању, односно стицање одређене компетенције или обављање одређених послова, дужности или задатака, укључујући и оне који се односе на безбедност и заштиту здравља на раду и заштиту животне средине.

За програме обуке за рад у занимању знања, вештине, способности и ставови из СК се конвертују у исходе учења на начин као у доњем примеру за квалификацију *Зидар*.

ЗНАЊА, ВЕШТИНЕ, СПОСОБНОСТИ И СТАВОВИ ИЗ СК:	ИСХОДИ УЧЕЊА:
По завршетку програма обуке кандидат је у стању да:	
– наведе врсте материјала који се користе у грађевинарству;	– наведе врсте материјала који се користе у грађевинарству;
– наведе врсту зидова у односу на улогу у конструкцији;	– наведе врсту зидова у односу на улогу у конструкцији;
– изведе вертикална и хоризонтална укрућења зидова;	– изведе вертикална и хоризонтална укрућења зидова;
– изведе зидове под правим углом, истих и различитих дебљина;	– изведе зидове под правим углом, истих и различитих дебљина;
– ефикасно планира и организује време и активности.	– ефикасно планира и организује време и активности.

5.7. Услови за упис полазника

Прецизно дефинисање услова за упис је:

- начин да се потенцијална хетерогеност полазника држи под контролом и искористи као фактор унапређења процеса поучавања и учења и
- начин селекције полазника за обуку, што је у директној вези са њеном ефикасношћу.

Услови за похађање програма обуке за стицање целе квалификације, односно обуке за рад у занимању односе се на идентификовање:

- приступних захтева у погледу образовања или обучавања, година живота, радног искуства, поседовања рачунарске и друге опреме и
- посебних здравствених услова или услова које захтевају други прописи по основу рада или обучавања.

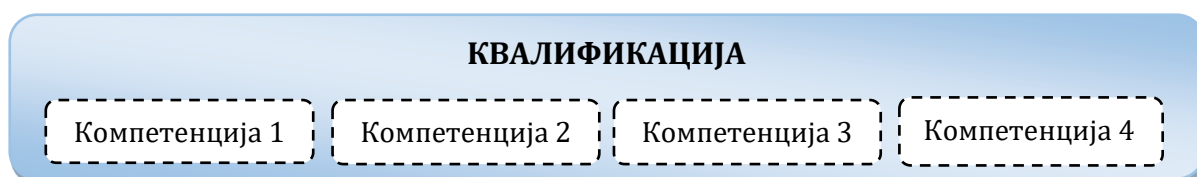
Услови за упис морају бити формулисани на јасан и прегледан начин и бити примерени карактеру обуке и нивоу квалификације која се обуком стиче.

Приликом одређивања услова за упис у погледу образовања или обучавања треба имати у виду да је према Закону о НОКС-у услов за стицање нивоа квалификације 2 и 3 НОКС-а претходно стечен ниво 1 НОКС-а, док је услов за стицање квалификације нивоа 5 НОКС-а, претходно завршен ниво 4 НОКС-а.

5.8. Модуларна структура програма обуке за стицање целе квалификације

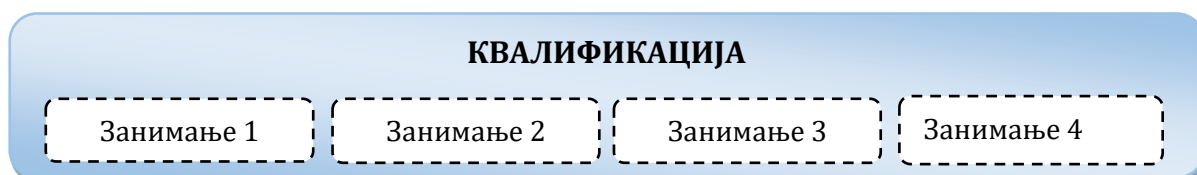
Сви програми обуке који се заснивају на СК (програми за стицање квалификација нивоа од 1 до 3 и 5 НОКС, програми обуке за рад у занимању у оквиру СК, програми за стицање појединачних компетенција из стандарда квалификације, програми обуке за стицање више појединачних исхода учења из СК) припремају се модуларно.

У програму обуке за стицање целе квалификације критеријуми за развој модула могу бити **компетенције** наведене у СК (Слика 2).

Слика 2 Програм обуке са модуларном структуром на основу компетенција

или **занимања** (Слика 3) која су релевантна за дату квалификацију и наведена у СК.

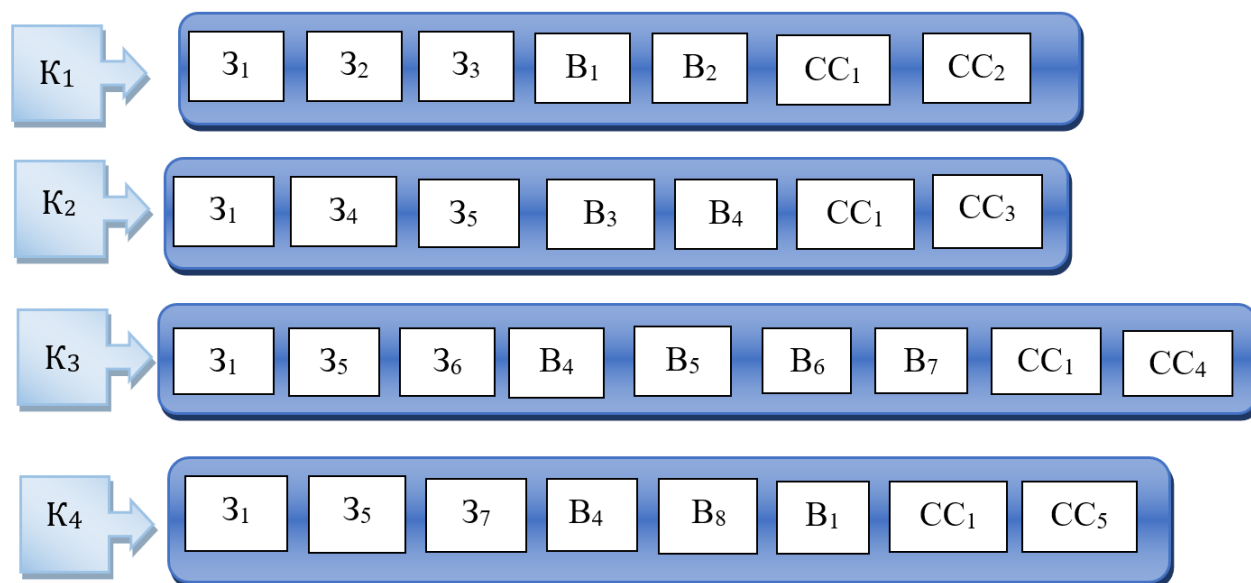

Слика 3 Програм обуке са модуларном структуром на основу занимања

5.8.1 Утврђивање модуларне структуре на основу компетенција

Процес структурирања модула на основу компетенција одвија се кроз неколико основних корака:

1. Нумерација појединачних компетенција датих у СК (K_1, K_2, K_3, \dots);
2. Нумерација појединачних знања (Z_1, Z_2, Z_3, \dots), вештина (B_1, B_2, B_3, \dots), способности и ставова (CC_1, CC_2, CC_3, \dots) датих у СК;
3. Разврставања знања, вештина, способности и ставова према појединачним компетенцијама, при чему нека од њих могу имати општестручни карактер и бити структурални део сваке или већине компетенција, а нека ужестручни карактер и искључиво припадати само одређеној компетенцији.
4. Издвајање оних компоненти (знања, вештина, способности и ставова) које имају општи карактер и које су заједнички за све или већину компетенција у посебан модул или модуле (омогућујући модули), а у циљу рационализације процеса обуке и учења; у стручном образовању/обуци знања, вештине, способности и ставови који имају општестручни карактер обично се односе на процесе и активности планирања и припреме рада и мере безбедности и заштите на раду, укључујући и заштиту околине; Уколико за неке компетенције постоје одређене специфичности планирања и припреме рада и посебне мере безбедности у раду, оне се могу реализовати (конкретизовати) у оквиру обуке (модула) за те компетенције.

Слика 4 Разврставање знања, вештина, ставова и способности према компетенцијама

5. Формирање коначне структуре појединачних компетенција са (искључиво) ужестручним знањима, вештинама, способностима и ставовима, водећи рачуна о томе да се, у начелу, сваки појединачни елемент (знање, вештина) може у табели структуре компетенција, јавити само једном; способности и ставови могу да буду заједнички за све компетенције или групе компетенција.

ТАБЕЛА СТРУКТУРА КОМПЕТЕНЦИЈА
 према знањима, вештинама, способностима и ставовима

КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ЗНАЊЕ	ВЕШТИНЕ	СПОСОБНОСТИ И СТАВОВИ
К ₁	З ₂ , З ₃ , З ₁₂ ,	В ₁ , В ₇ , В ₁₆ , В ₄ ,	СС ₅ , СС ₃ ,
К ₂	З ₈ , З ₆ , З ₄ ,	В ₅ , В ₁₀ ,	СС ₂ , СС ₆ , СС ₁₁ ,
К ₃	З ₆ , З ₈ , З ₁₀ , З ₁₁ ,	В ₈ , В ₉ , В ₆ , В ₁₄ ,	СС ₈ , СС ₉ , СС ₇ ,
К ₄	З ₉ , З ₁₃ ,	В ₁₂ , В ₁₇ ,	СС ₁₀ , СС ₄ ,

Посебну пажњу у формирању табеле структуре компетенција треба обратити на позиционирање исхода учења у виду кључних компетенција. Кључне компетенције које су релевантне за дату квалификацију идентификоване су у оквиру општег описа квалификације у СК и у оквиру описа појединачних вештина, способности и ставова. У случају квалификација на нивоу 3 НОКС-а општи опис квалификације укључује (само) кључне компетенције које су од посебне важности за квалификацију и које ће бити укључене у проверу у оквиру завршног испита. У табели компетенција кључне компетенције треба расподелити према појединачним стручним компетенцијама, при чему је могуће и дозвољено да су неке кључне компетенције повезане са сваком стручном компетенцијом, а неке само са једном.

У табели структуре компетенција знања, вештине и способности се приказују у свом пуном називу. Из табеле треба да буде потпуно јасно да свака појединачна компетенција има специфичну и јединствену конфигурацију знања, вештина, способности и ставова и која, као таква, може да буде пуновредан предмет обуке и учења, што значи да се може обликовати у посебан и релативно независан пакет учења, односно ужестручни модул.

6. Структурирање ужестручних модула на основу табеле структуре компетенција. Уобичајена је пракса да је једна компетенција предмет једног модула, односно да један модул омогућује стицање само једне компетенције. У случајевима постојања велике међузависности у примени и стицању компетенција, модул може водити до постигнућа две компетенције (нпр.: 1. *Извођење тесарских конструкција* + 2. *Демонтажа дрвених конструкција* = *Извођење и демонтажа тесарских конструкција*).
- 7.

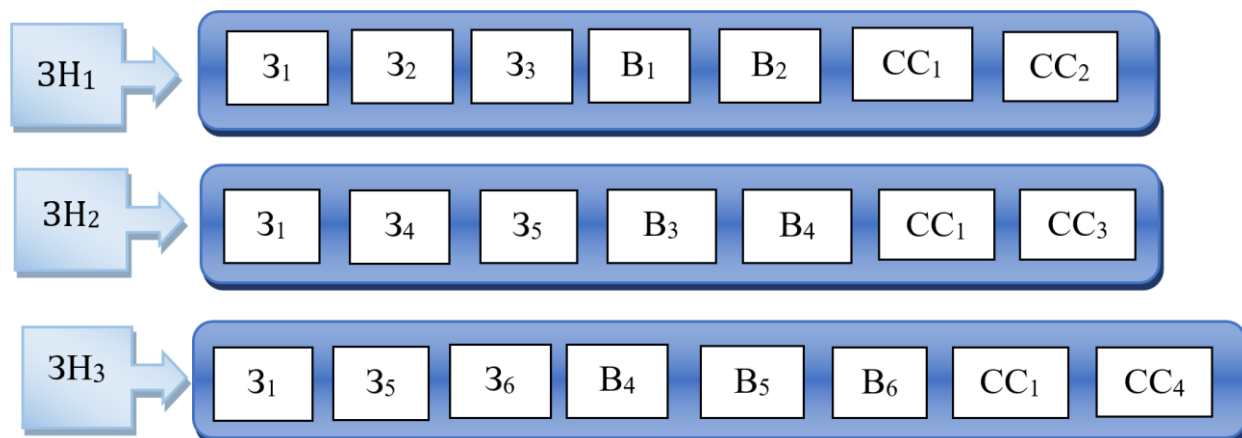
5.8.2 Утврђивање модуларне структуре према занимањима

Модули се могу формирати на основу занимања која су дата у СК. Сваки модул у програму треба да омогући оспособљавање за једно занимање у оквиру оних занимања која су идентификована у СК.

Процес структурирања модула на основу занимања одвија се на следећи начин:

1. Нумерација појединачних занимања датих у СК (З₁, З₂, З₃...);
2. Нумерација појединачних знања (З₁, З₂, З₃,...), вештина (В₁, В₂, В₃,...), способности и ставова (СС₁, СС₂, СС₃,...) датих у СК;

3. Разврставање појединачних знања, вештина, способности и ставова према појединачним занимањима, при чему нека од њих, као и у претходном случају, могу имати општестручни карактер и бити структурални део сваког или већине занимања, а нека ужестручни карактер и искључиво припадати само одређеном занимању;

Слика 5 Разврставање знања, вештина, ставова и способности према занимањима

4. Издвајање оних компоненти (знања, вештина, способности и ставова) које имају општи карактер и које су заједнички за сва или већину занимања из СК у посебан модул или модуле (омогуђујући модули), а који представљају предуслов за похађање свих модула занимања;
5. Након издвајања општестручних знања и вештина, односно формирања омогуђујућих модула, преостала ужестручна знања из СК се расподељују према појединачним занимањима које припадају датом СК.

ТАБЕЛА СТРУКТУРА ЗАНИМАЊА

према знањима, вештинама, способностима и ставовима

ЗАНИМАЊА ИЗ СК			
ЗАНИМАЊА	ЗНАЊЕ	ВЕШТИНЕ	СПОСОБНОСТИ И СТАВОВИ
ЗН1	З2, З3, З12,	В1, В7, В16, В4,	СС5, СС3,
ЗН2	З8, З6, З4,	В5, В10,	СС2, СС6, СС11,
ЗН3	З6, З8, З10, З11,	В8, В9, В6, В14,	СС8, СС9, СС7,
ЗН4	З9, З13,	В12, В17,	СС10, СС4,

Као и код формирања модула на основу компетенција, и код модула формираних по занимањима посебну пажњу треба обратити на позиционирање исхода учења у виду кључних компетенција (видети поглавље 5.6.).

5.8.3 Структурисање програма обуке који води стицању целе и парцијалне квалификације

Правилником о ЈПОА омогућено је да се акредитовани програм обуке заснован на СК реализује као целина или да се, сходно потребама тржишта рада и послодаваца, реализују само поједини делови акредитованог програма без њихове појединачне акредитације и трошкова који су са њом повезани.

Организација која намерава да спроводи програм обуке за целу квалификацију и делове програма, *модуле* усмерене на развој **једне или више компетенција из СК**, потребно је да приликом подношења Захтева за стицање статуса ЈПОА, достави програм обуке за целу квалификацију као и податке о појединачним (прилагођеним) програмима обука и то: назив обуке, кратак опис обуке, трајање обуке, пун назив исправе и План обуке по модулима (тачка 5.1. *План обуке по модулима/темама* из Обрасца 2).

За прилагођене програме обука који воде стицању делимичне квалификације (једне или више компетенција из СК), један модул одговара једној или више компетенција из СК (видети поглавље 5.8.1.).

У ситуацији када је програм за стицање целе квалификације структурисан по компетенцијама, а организација намерава да спроводи и делове програма, *модуле* усмерене на **оспособљавање полазника за рад у занимању/има из СК**, поред програма обуке за целу квалификацију потребно је да организација достави и податке о појединачним (прилагођеним) програмима обука и то: назив обуке, кратак опис обуке, трајање обуке, пун назив исправе, План обуке по модулима (тачка 5.1. *План обуке по модулима/темама* из Обрасца 2), као и Програм обуке по модулима (5.2. *Програм обуке по модулима/темама* из Обрасца 2). За прилагођене програме обука који воде оспособљавању за обављање једног или више занимања из СК, модули се структуришу према групи исхода учења који су специфични за обављање послова или дужности у оквиру одређеног занимања (видети поглавље 5.8.2.).

Структурисање програма на описани начин омогућиће организацији издавање појединачних уверења о делимично оствареном стандарду квалификације како по компетенцији/ама, тако и по занимању/има (Пример је приказан на слици 6).

5.9. Модуларна структура програма обуке за стицање делимичне квалификације

Процес структурирања модула у програмима обуке за рад у занимању у оквиру СК, програмима за стицање појединачних компетенција из СК и програмима обуке за стицање више појединачних исхода учења из СК је слична начину структурирања модула у програмима за стицање целе квалификације.

Основни критеријум за структурирање модула у овим програмима могу бити групе послова, послови, дужности и задаци у процесу рада.

Процес структурирања модула у овим програмима одвија се на следећи начин:

1. Дефинисање послова/дужности/задатака које се обављају у оквиру одређеног занимања, примене одређене компетенције или групе исхода учења из СК;
2. Нумерација појединачних знања (Z_1, Z_2, Z_3, \dots), вештина (V_1, V_2, V_3, \dots), способности и ставова (CC_1, CC_2, CC_3, \dots) датих у СК;

3. Разврставање појединачних знања, вештина, способности и ставова из СК, према појединачним групама послова/пословима/дужностима/задацима. И овде је могуће издвојити знања, вештине, способности и ставове који имају општи карактер и које су заједнички за све послове/дужности/задатке у посебан општестручни модул који се обично односи на процесе и активности планирања и припреме рада и мере безбедности и заштите на раду, укључујући и заштиту околине.

Обука за Електричара обухвата све компетенције из СК Електричар у оквиру три модула:

- Припрема рада и примена мера безбедности и здравља на раду у извођењу електричних инсталација и у електричним погонима;
- Извођење електричних инсталација у објектима и
- Монтажа, повезивање и одржавање електромоторних погона, уређаја и индустријске електроопреме.

По завршетку обуке полазник стиче *Сертификат за остварен стандард квалификације у целини* за квалификацију *Електричар*.

Обука за извођење електричних инсталација у објектима обухвата две компетенције из СК Електричар у оквиру два модула:

- Припрема рада и примена мера безбедности и здравља на раду у извођењу електричних инсталација и
- Извођење електричних инсталација у објектима.

По завршетку обуке полазник стиче *Уверење о делимично оствареном стандарду стручних компетенција* у складу са стандардом квалификације *Електричар* за следеће компетенције:

- Припрема рада и примена мера безбедности и здравља на раду у извођењу електричних инсталација и
- Извођење електричних инсталација у објектима.

Обука за обављање послова у оквиру занимања електроинсталатер обухвата занимање 7411.03 Електроинсталатер из СК Електричар у оквиру три модула:

- Електричне инсталације;
- Извођење електроинсталатерских радова и
- Примена мера безбедности и здравља на раду при извођењу електроинсталатерских радова.

По завршетку обуке полазник стиче *Уверење о делимично оствареном стандарду стручних компетенција* за занимање 7411.03 *Електроинсталатер* из стандарда квалификације *Електричар*.

Слика 6 Структурисање програма обуке који води стицању целе квалификације за спровођење прилагођених програма обуке

Опрема и средства за остваривање програма модула подразумева опис опреме и средства који омогућавају реализацију програма модула/теме (општа наставна средства, модели, узорци материјала, специфична опрема, машине, алати, прибор, и сл.).

Кадрови за остваривање програма модула подразумева навођење имена, презимена и назива квалификације извођача програма (предавач, тренер, водитељ, инструктор) за теоријску и практичну наставу, у складу са чланом 12. Правилника.

Материјали за учење и подучавање у оквиру модула подразумевају навођење материјала за учење и подучавање који ће се користити у оквиру модула, односно:

- уџбеника и друге званично објављене стручне литературе (назив уџбеника, ауторе, издавача и годину издавања) и/или
- приручника, скрипти, презентација и других материјале за учење и подучавање.

5.11. Трајање програма

Укупно трајање програма за стицање целе квалификације резултира из укупног броја часова појединачних модула.

За адекватну процену укупног времена трајања програма за стицање целе квалификације, осим сложености исхода учења, неходно је узети у разматрање и дескрипторе нивоа квалификација који су дати у Прилогу 1 Закона о НОКС-у. Приликом формулисања исхода учења у програму обуке мора да се води рачуна којем квалификацијском нивоу припадају послови/занимање/квалификација за које се полазник обуком оспособљава. То значи да се, у односу на знања, вештине, способности и ставове, морају да уваже дескриптори који указују на сложеност посла који неко обавља.

Узимајући у обзир претходне критеријуме, чланови тима за развој програма обуке, на основу анализе комплексности компетенција, односно исхода учења и дескриптора нивоа квалификација, доносе консензусом одлуку о трајању програма за стицање целе квалификације, с тим што укупно трајање програма обуке за 2 ниво НОКС-а не може бити краће од **120** нити дуже од **360 сати**, док за 3 ниво НОКС-а укупно трајање мора бити најмање **960 сати** обуке¹⁷. Када се ради о нивоу 5 НОКС-а минимално трајање обуке је 6 месеци.

Трајање осталих врста програма обуке (програма обуке за рад у занимању, програм обуке за стицање појединачних компетенција, програм за стицање више појединачних исхода учења) такође се одређује на основу сложености програмом предвиђених исхода учења. Помоћно средство у дефинисању трајања програма су препоручени садржаји, односно број и сложеност тема и/или тематских целина које је потребно реализовати у оквиру програма и постигнућа очекиваних исхода учења.

5.12. Начин организације, облици учења и методе остваривања програма

Начин остваривања програма је описивање услова и средстава обезбеђених за реализацију програма и подразумева дефинисање:

- редоследа остваривања модула уколико програм има модуле;
- начина организације обуке (место одржавања обуке, динамика обуке, начин рада и примењене методе и технике);
- начина остваривања практичног рада (место одржавања, динамика, услови и начин рада и примењене методе и технике);

¹⁷ Закон о Националном оквиру квалификација Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 27 од 6. априла 2018, 6 од 24. јануара 2020 и 129/2021 - др. закон.

- неопходних наставних средства (општа наставна средства, модели, узорци материјала, специфична опрема, машине, алати, прибор);
- врста и начина примене посебних и личних мера заштите на раду.

5.13. Исходи учења и садржај програма који се кроз практичан рад обавља код послодавца

С обзиром да је програм обуке за стицање квалификације у целини могуће реализовати у сарадњи са једним или више послодаваца, у програму обуке неопходно је навести:

- исходе учења и садржаје који се у целини стичу код послодавца;
- исходе учења и садржаје који се само делимично стичу код послодавца;
- обим учења (број часова) који се остварује код послодавца.

5.14. Прилагођеност програма

Програм обуке се може прилагођавати искуству, стеченом образовању, знању, вештинама и способностима полазника с обзиром на садржај, динамику и начин реализације програма.

Основна сврха прилагођавања програма је ефикасно и правовремено стицање једне или више компетенција у оквиру једног или више модула или појединачних исхода учења који омогућавају рад у једном или више занимања из СК.

У програму је због тога неопходно описати услове и начине прилагођености програма искуству, стеченом образовању, знању, вештинама и искуству полазника.

Неопходно је посебно описати:

- начин утврђивања претходно стеченог релевантог знања и искуства (путем улазног теста);
- врсту и обим прилагођавања (у погледу садржаја, динамике и начина реализације обуке).

Програм обуке се такође може прилагођавати специфичним групама полазника и путем:

- израде додатних материјала за учење и
- организовањем припреме за полагање испита за проверу компетенција;

Програм обуке се прилагођава и рањивим групама, а пре свега особама са инвалидитетом уколико постоји образложена иницијатива за прилагођавање програма одређеној циљној групи. Лице са инвалидитетом је лице са физичким, чулним или менталним сметњама које смањују могућност запошљавања и отежавају учење због чега се захтева прилагођавање програма обуке.

Програм обуке се може прилагођавати особама са инвалидитетом у погледу начина реализације програма, укључујући и услове за доступност институције, трајања програма и начина провере постигнућа.

5.15. Материјали за учење и подучавање

Материјали за учење и подучавање су материјали које ће полазници користити у процесу обуке, односно учења (уџбеници, приручници, упутства, писани материјали, презентације и сл.), а који по структури и садржају морају одговарати исходима и садржајима програма.

5.16. Начин организације и садржај испита за проверу савладаности програма

Начин организације и садржај испита за проверу савладаности програма обуке детаљно се описује у програму. У опису начина организације испита и садржаја испита за проверу савладаности програма/модула неопходно је навести:

- предмет провере (исходе/компетенције који се стичу обуком);
- начин провере савладаности програма (прецизирати да се провера обавља извршењем практичног радног задатка са пратећим усменим образложењем);
- број задатака које полазник извршава на испиту за проверу компетенција;
- место на коме се обавља провера (школа, радионица и сл.);
- начин изражавања оцене на испиту (оцена се изражава са «положио», «није положио» испит за стицање компетенције, навођењем назива обуке).

Уз програм је неопходно приложити:

- примере испитних (практичних) задатака;
- пример теста за проверу теоријских знања;
- критеријуме за оцењивање за приложене примере теста и испитних задатака.

5.17. Максималан број полазника у групи

Предвиђени број полазника у групи са којом се програм остварује мора бити усклађен са:

- програмским исходима;
- начином организације и реализације програма, облицима и методама рада;
- условима у погледу простора, опреме и средствима неопходним за остваривање програма.

У програму је неопходно навести максималан број полазника у групи.

5.18. Кадрови који ће остваривати програм

Организација која остварује програм обуке мора располагати кадровима који могу да на квалитетан начин реализују програм обуке и остваре њене циљеве и очекиване исходе. Извођачи морају имати одговарајуће образовање утврђено стандардом квалификације и Правилником о ЈПОА.

Због тога је у програму неопходно навести све извођаче програма (наставнике, предаваче, тренере, водитеље, инструкторе) и приложити њихове биографије, дипломе, сертификате и потврде о стеченом образовању и радном искуству, укључујући и потврду о стеченим андрагошким компетенцијама.

5.19. Услови у погледу простора, опреме и средстава неопходних за остваривање програма

За успешно остваривање програма, организатор обуке мора располагати одговарајућим простором, опремом и средствима и у програму навести податке о:

- верификацији установе (решење) или власништву или закупу простора у коме се реализује обука;
- податке о хигијенско-техничким условима простора у коме се реализује обука;

- податак о величини учионица с обзиром на број полазника и податке о другим неопходним просторијама за остваривање програма;
- материјално-техничким условима (наставна средства, опрема, машине, алати) којима располаже организација/установа, односно послодавац код кога се остварује практичан рад, а који су неопходни за реализацију програма.

5.20. Реализација програма на даљину

У случају да се програм или део програма реализује на даљину, у програму се морају описати:

- услови и критеријуми када се програм обуке остварује путем наставе на даљину;
- назив апликације путем које ће се одвијати настава на даљину;
- садржаји (теме, наставне јединице) који ће се реализовати путем обуке/наставе на даљину;
- обим (укупни број часова) и динамика (распоред часова) реализације програма на даљину;
- број и величина групе са којима се остварује обука на даљину;
- начин подршке полазницима за успешно учење у онлајн окружењу (упуства за коришћење апликације, материјали за учење и сл.).

5.21. Начин на који се програм чини доступним јавности

У циљу унапређења транспарентности програма обуке у програму је неопходно навести:

- сајт (веб адресу) на којој заинтересована лица могу наћи програм обуке или
- начин на који се заинтересована лица могу упознати са програмом обуке.

5.22. Назив јавне исправе, уверења или потврде која се издаје полазнику након завршеног програма обуке

Сходно одговарајућим прописима¹⁸, којима су прописане јавне исправе у образовању одраслих и Правилнику о ЈПОА полазнику који положи испит о завршеном програму обуке издаје се:

- **сертификат** за завршени програм обуке за стицање квалификације у целини;
- **уверење** за завршени програм обуке за рад у занимању или програм обуке за стицање појединачних компетенција из СК и
- **потврда** за савладан програм обуке за стицање појединачних исхода учења из СК.

У програму је неопходно навести потпун и тачан назив јавне исправе која се издаје полазнику након завршетка обуке и успешно положеног испита о завршеном програму обуке.

¹⁸ Закон о образовању одраслих, „Сл. гласник РС“, бр. 55/2013, 88/2017 - др. закон, 27/2018 - др. закон и 6/2020 - др. закон; Правилник о врсти, називу и садржају образаца и начину вођења евиденција и називу, садржају и изгледу образаца јавних исправа и уверења у образовању одраслих, „Службени гласник РС“, бр. 89 од 27. октобра 2015, 102 од 11. децембра 2015; Правилник о ближим условима у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих, „Службени гласник РС“, број 130/2021 од 29.12.2021.

ПРОГРАМ
НЕФОРМАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

**ЗА СТИЦАЊЕ СТАТУСА ЈАВНО ПРИЗНАТОГ ОРГАНИЗАТОРА АКТИВНОСТИ
ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ**

Место и датум израде програма: _____

1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПРОГРАМУ

1.1. Назив програма

1.2. КЛАСНОКС/ISCED 13-F подсектор

1.3. Категорија програма неформалног образовања одраслих - назив и шифра стандарда квалификације/занимања

1.4. Трајање програма у сатима

1.5. 1.5 Максималан број полазника по образовној групи

2. УСЛОВИ ЗА УПИС ПОЛАЗНИКА

2.1. Ниво НОКС-а и врста образовања или знања и вештине које полазник мора поседовати:

2.2. Специфични психофизички захтеви за похађање програма обуке:

3. ОПШТИ ОПИС ПРОГРАМА

4. ЦИЉ ПРОГРАМА

5. ПЛАН И ПРОГРАМ ОБУКЕ ПО МОДУЛИМА/ТЕМАМА

5.1 План обуке по модулима/темама

Бр.	Модул/тема	Број сати		
		Т	ПН	УКУПНО
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
...				
УКУПНО				

Т – теоријска настава ПН – практична настава

5.2. Програм обуке по модулима/темама

5.2.1. МОДУЛ/ТЕМА:

ИСХОДИ УЧЕЊА По завршетку модула/теме полазник ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ	Број сати		
		Т	ПН	Укупно
Начин организације, облици учења и методе остваривања програма модула/теме:				
Место реализације модула/теме: Теоријска настава: Практична настава:				
Опрема и средстава за остваривање програма модула/теме:				
Кадрови за остваривање програма модула/теме (име, презиме и квалификација): Теоријска настава: Практична настава:				
Материјали за учење и подучавање у оквиру модула/теме:				

Т – теоријска настава ПН – практична настава

НАПОМЕНА: За сваки модул потребно је израдити таблицу као у тачки 5.2.1.

6. РЕАЛИЗОВАЊЕ ПРОГРАМА НА ДАЉИНУ

7. ПРИЛАГОЂЕНОСТ ПРОГРАМА ИСКУСТВУ, СТЕЧЕНОМ ОБРАЗОВАЊУ, ЗНАЊУ, ВЕШТИНАМА И СПОСОБНОСТИМА ПОЛАЗНИКА

8. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ПРИСТУПАЧНОСТИ ПРОГРАМА ЗА ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

9. НАЧИН ОРГАНИЗАЦИЈЕ И САДРЖАЈ ИСПИТА

10. НАЗИВ ЈАВНЕ ИСПРАВЕ, УВЕРЕЊА ИЛИ ПОТВРДЕ

11. НАЧИН НА КОЈИ СЕ ПРОГРАМ ЧИНИ ДОСТУПНИМ ЈАВНОСТИ

У Београду, 28.07.2022.године

ДИРЕКТОР

Časlav Mitrović
Проф. др Часлав Митровић